

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ของกลางในคดีอาญาโดยทั่วไปย่อมหมายถึง "สิ่งของ" หรือทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจได้ทำการยึดไว้ เพื่อเป็นพยานหลักฐานในทางคดีอาญา หรือยึดไว้อื่น เนื่องจากทรัพย์สินนั้นอยู่ในข่ายที่จะต้องถูกริบ โดยนัยความหมายของคำว่า "ของกลาง" ดังกล่าวย่อมแสดงให้ประจักษ์อยู่ในตัวเองว่า ของกลางมีความสำคัญมากในการดำเนินคดีอาญา กล่าวคือ เพื่อให้ใช้เป็นพยานหลักฐานในทางคดีประการหนึ่ง เพื่อยึดไว้ให้ศาลริบประการหนึ่ง และนอกจากนั้นของกลางยังใช้ในการพิสูจน์กรรมสิทธิ์ เมื่อมีการโต้แย้งกันในทางแพ่งอีกประการหนึ่ง ซึ่งเมื่อพนักงานสอบสวนมีอำนาจยึดของกลางไว้ได้ตามกฎหมายแล้ว ก็ย่อมมีการะหน้าที่อื่น ๆ ที่จะต้องดำเนินการโดยผลจากอำนาจการยึดดังกล่าว เช่น การปฏิบัติในการยึดของกลางว่า จะต้องปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางอย่างไร ทั้งยังก่อความผูกพันระหว่างของกลางที่ยึดกับเจ้าพนักงานผู้ยึดอีกด้วย โดยประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 141, 142 ได้กำหนดความผิดและโทษไว้ว่า ผู้ใดซ่อน ทาให้เสียหาย ทาลาย หรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซ่อนเร้น เอาไปเสียซึ่งทรัพย์สินหรือเอกสารใด ๆ อันเจ้าพนักงานได้ยึด รักษาไว้ หรือสิ่งให้ส่งเพื่อ เป็นพยานหลักฐาน หรือเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ไม่ว่าเจ้าพนักงานจะรักษาทรัพย์สินหรือเอกสารนั้นไว้เอง หรือส่งให้ผู้อื่น หรือผู้อื่นส่งหรือรักษาไว้ก็ตาม ต้องระวางโทษ...

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชวามาตรา 85, 132 ได้บัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ หรือพนักงานสอบสวนมีอำนาจยึดสิ่งของต่าง ๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้ว ก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหา หรือแก่ผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น

เนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับของกลางในปัจจุบัน โดยเฉพาะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชวายังไม่ชัดเจนและสมบูรณ์เพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาข้อขัดข้อง และเป็นอุปสรรคต่อการบังคับใช้กฎหมายในส่วนนี้ ทั้งนี้ เนื่องมาจากอำนาจหน้าที่ที่มีผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของ

ประชาชน ซึ่งโดยหลักทั่วไปแล้ว การบังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องให้เกิดความสงบเรียบร้อย เป็น
 ธรรม และให้ความคุ้มครองแก่ประชาชน รวมทั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มากที่สุด

"สิ่งของ" ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2(13) หมายความว่าสิ่งหาปริมาณได้
 ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาได้ ให้รวมทั้งจดหมาย โทรเลข และเอกสารอย่างอื่น

"ของกลาง" แม้กฎหมายจะไม่ได้ให้คำวิเคราะห์ไว้ แต่ก็หมายถึง "สิ่งของ" นั้นเอง
 ซึ่งน่าจะหมายถึงพยานวัตถุ และเมื่อพิจารณาโดยทั่วไปแล้ว ของกลางมักจะเป็นสิ่งหาปริมาณ
 เป็นส่วนมาก แต่ของกลางที่เป็น "อสังหาริมทรัพย์" หรือสิทธิเรียกร้องต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นทรัพย์สิน
 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อาจมิได้เป็นส่วนน้อย

ด้วยเหตุที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงาน และพนักงานสอบสวนไว้อย่างกว้าง ๆ
 ที่ให้อำนาจยึดของกลางไว้ได้จนกว่าคดีถึงที่สุดนี้ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นอย่างมากมาย
 ไม่เพียงเฉพาะในด้านการสอบสวนเท่านั้น ยังรวมทั้งกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย

อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานสอบสวนนั้น เมื่อมีอำนาจยึดก็ต้องมีหน้าที่เก็บ
 คุ้มครองรักษาไว้ ซึ่งโดยหลักตามมาตรา 85 วรรคท้าย มีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด แต่ของกลาง
 ในคดีอาญามีหลายประเภท หากเป็นของเสียหาย เช่น ของสด ปลา หมู เนื้อ ผัก ผลไม้
 พนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินการขายทอดตลาด แล้วเก็บเงินไว้แทนของกลางนั้น โดยอาศัย
 หลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327 วรรคสอง ที่ว่าเป็นทรัพย์สินเสียหาย
 หากหวังไว้ค่ารักษาจะไม่คุ้มค่าทรัพย์สินของกลางนั้น แต่ของกลางบางอย่างหากยึดไว้จนกว่าคดีถึง
 ที่สุด จะเสื่อมสภาพไปตามธรรมชาติ เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เรือยนต์ เครื่องจักร ฯลฯ
 ซึ่งต้องคิด เครื่องยนต์ บำรุงรักษา มิให้ชำรุดหมดสภาพรวมทั้งอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น
 หากเป็นคดีเล็กน้อยและถึงที่สุดในเวลาไม่นานและได้คืนให้แก่เจ้าของไปย่อมไม่เกิดปัญหา หาก
 เป็นคดีที่ผู้ต้องหาหลบหนีและสั่งจับไว้เป็นระยะเวลายาวนานไป นอกจากจะเสื่อมสภาพไปตาม
 ธรรมชาติแล้วยังเสื่อมโทรม เนื่องจากขาดการบำรุงรักษาอีกด้วย เพราะทางราชการไม่มีสถานที่
 เก็บรักษาเพียงพอ เนื่องจากของกลางมีจำนวนมาก และเจ้าหน้าที่ดูแลไม่เพียงพอ โดยเฉพาะ
 สิ่งที่เป็นของใหญ่โตก็ยากแก่การเก็บคุ้มครองรักษา กรณีเช่นนี้พนักงานสอบสวนจะคืนของกลางให้แก่
 เจ้าของหรือผู้ครอบครองไปก่อนคดีถึงที่สุดหรือจะมอบให้ไปเก็บรักษาไว้แทนได้หรือไม่ โดยทั่วไป
 พนักงานสอบสวนมักจะไม่กล้าคืน เพราะหากศาลสั่งริบจะไม่ได้อำนาจของกลางมาดำเนินการตาม
 คำสั่งศาล หรือกรณีมีการโต้แย้งกรรมสิทธิ์ยังไม่แน่ชัดว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของกลางจะตกแก่ฝ่ายใด

พนักงานสอบสวนจะคืนให้แก่ฝ่ายใดรับไปก่อนได้หรือไม่ เพียงใด ดังนี้ จึงเป็นการเสี่ยงที่ไม่มีกฎหมายคุ้มครอง

ตามปกติพนักงานสอบสวนจะยึดและ เก็บรักษาของกลางไว้ เพื่อประโยชน์ทางคดี เท่านั้น เมื่อหมดความจำเป็นก็มักจะคืนให้แก่ เจ้าของหรือผู้ครอบครองรับไปได้หากไม่มีการโต้แย้งกรรมสิทธิ์ เพราะการหน่วงเหนี่ยวไว้อาจก่อให้เกิดความเสียหายในการที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองจะนำทรัพย์สินไปใช้ประโยชน์ได้อีก ทั้งอาจถูกฟ้องเรียกร้องให้รับผิดชอบทางแพ่งและในทางอาญาก็ด้วย

สำหรับกรณีที่พนักงานอัยการสั่ง เด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหาบางคนแล้วแจ้งให้พนักงานสอบสวนจัดการ เกี่ยวกับของกลางไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคท้าย แต่พนักงานสอบสวนอาจจะยังไม่คืนของกลางให้กับ เจ้าของที่ขอคืนก็ได้ เพราะเห็นว่ายังจับกุมตัวผู้ต้องหาอื่นที่หลบหนีอยู่ไม่ได้ หรือในกรณีที่คดียังไม่ถึงที่สุดโดยไม่ทราบตัวผู้กระทำความผิดหรือยังจับกุมตัวผู้ต้องหาไม่ได้ แต่พนักงานอัยการเห็นว่าควรคืนให้ เจ้าของรับไป เพราะไม่จำเป็นต้องใช้ของกลาง เป็นพยานหลักฐานในคดีนี้อีกแล้ว แต่พนักงานสอบสวนก็ยังไม่ยอมคืนให้ กรณีเช่นนี้เป็นเพราะกฎหมาย เปิดช่องให้ตีความได้หลายทาง จึง เป็นปัญหาที่ยังไม่มีข้อยุติ โดยเฉพาะสำหรับผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบ

นอกจากนั้น ในคดีที่มีการโต้แย้งกรรมสิทธิ์ เกี่ยวกับของกลางและอยู่ระหว่างพิจารณาในศาลแพ่ง แต่ของกลางที่พนักงานสอบสวนยึดไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 คดี เกิดถึงที่สุด พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจที่จะยึดไว้อีกต่อไป ครั้นจะคืนให้ฝ่ายหนึ่ง-ฝ่ายใดไปก็ถูกคู่กรณีโต้แย้ง หากคืนให้แก่ผู้ครอบครองไปขณะยึดก็อาจเกิดความเสียหายถ้าศาลสั่งให้กรรมสิทธิ์ เป็นของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งพนักงานสอบสวนย่อมจะถูกฟ้องร้องให้รับผิดชอบทั้งในทางแพ่งและทางอาญาได้

ด้วย เหตุผลและปัญหาที่เกิดขึ้น เกี่ยวกับของกลางในคดีอาชญากรรม ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของประชาชนที่จะพึงมีพึงได้จาก การที่จะใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินที่ถูกยึด เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน ประชาชนถูกริดรอนสิทธิ กรณีนี้จึง เป็นสิ่งที่น่าศึกษาค้นคว้า และวิเคราะห์ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับอำนาจรัฐในการยึดของกลางในคดีอาญาว่ามีรากฐานมาจากเหตุผลหรือทฤษฎีทางกฎหมายใด และจะกระทำได้อย่างไรในขอบเขตหรือข้อจำกัดอย่างไร จึงจะไม่ล่วงละเมิดสิทธิของประชาชน เกินสมควร

1.2.2 เพื่อศึกษาขอบเขตอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในส่วนของ การดำเนิน การเกี่ยวกับของกลางในคดีอาญา โดยเน้นที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นหลัก ขณะเดียวกันก็จะศึกษาหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ เฉพาะเรื่องนี้ด้วย

1.2.3 เพื่อศึกษาแนวความคิดในการที่ประชาชนจะได้รับการคุ้มครองในทรัพย์สินที่ถูกยึดโดยอำนาจรัฐ รวมทั้งการให้ความคุ้มครองแก่พนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าพนักงานกับประชาชน และระหว่างเจ้าพนักงานของรัฐ

1.2.4 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบทฤษฎี และแนวความคิดตลอดจนหลักกฎหมายต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่อง การยึดของกลางทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย ฯลฯ

1.2.5 เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย รวมทั้งข้อบังคับและระเบียบ การดำเนินการ เกี่ยวกับของกลางให้เหมาะสมและสอดคล้องกับทางปฏิบัติ

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยมุ่งศึกษาโดยเน้นความสำคัญของบทบัญญัติต่าง ๆ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับของกลาง การยึดของกลาง การเก็บรักษา การดูแล การโต้แย้งกรรมสิทธิ์ การคืนของกลางทั้งก่อนคดีถึงที่สุด และคดีถึงที่สุดแล้ว รวมทั้งจะทำการศึกษาเปรียบเทียบ และหาหลักการต่าง ๆ เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติและการคืนของกลางที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอื่น ๆ เช่น พระราชบัญญัติป่าไม้ พระราชบัญญัติแร่ พระราชบัญญัติศุลกากรฯ พระราชบัญญัติวิทยุคมนาคมฯ และพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการประมง เป็นต้น และวิเคราะห์ถึงปัญหาความขัดแย้งหรืออุปสรรคในด้านอำนาจหน้าที่ด้วย

อย่างไรก็ดี โดยที่ เรื่องของกลางนั้นย่อมมีความ เกี่ยวโยงกับกระบวนการยุติธรรมทั้ง ระบบ นอกจากการยึดทรัพย์สินของกลางแล้ว ยังรวมถึงการริบทรัพย์สินของกลางในชั้นศาลอีกด้วย แต่สำหรับการริบทรัพย์สินของกลางในชั้นศาล ตามที่ปรากฏในมาตรา 32, 33 และ 34 แห่ง ประมวลกฎหมายอาญาและการร้องขอคืนของกลางโดย เจ้าของที่ไม่รู้ เห็น เป็นใจเดียวกับผู้กระทำผิด ตามมาตรา 36 ของประมวลกฎหมายอาญา มีผู้วิจัยไว้โดยละเอียดหลายท่านแล้ว และเป็น เรื่อง ในชั้นศาล เป็นสำคัญ จะไม่ทำการศึกษาและวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่ง เน้นงานของพนักงาน สอบสวนในเรื่องการยึดทรัพย์สินของกลาง เป็นหลัก

1.4 วิธีการศึกษา

โดยที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยึดทรัพย์สินของ เจ้าพนักงานยังไม่ชัดเจนและไม่ได้ให้ ความคุ้มครองแก่ประชาชนเพียงพอ ซึ่งแนวความคิด เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นสิทธิที่ควรได้รับความคุ้มครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในความเป็น เจ้าของกรรมสิทธิ์ ในทรัพย์สินที่ตนแสวงหามาได้โดยชอบ ซึ่งถือว่ามีศักดิ์สิทธิ์และได้รับการคุ้มครอง รัฐหรือ เอกชนจะละเมิดกรรมสิทธิ์ของบุคคลอื่นไม่ได้ และการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินของบุคคลนี้ถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งของรัฐอีกด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็ได้บัญญัติให้ความคุ้มครอง ในเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจน การยึดทรัพย์สินและริบทรัพย์สินของบุคคลจึงควรได้รับการคุ้มครองอย่าง เป็นธรรมภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย ขณะเดียวกันความจำเป็นที่ต้องมีการยึดหรือริบของกลางใน คดีอาญายังมีอยู่ เพื่อผลในการลงโทษผู้กระทำผิดและรักษาไว้ซึ่งความสงบ เรียบร้อยของสังคมด้วย แต่เมื่อกฎหมายยังไม่สมบูรณ์เพียงพอ ย่อมมีผลทำให้เกิดปัญหาข้อขัดข้องและอุปสรรคในการบังคับใช้ กฎหมาย และนอกจากจะกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของประชาชนแล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาระหว่าง เจ้าพนักงานตามกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย หากไม่มีการแก้ไขให้เหมาะสมแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ย่อมจะ เกิดขึ้นได้อีก

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบเอกสาร (document research) โดยศึกษารวบรวมหลักกฎหมายจากตำรา เอกสารอ้างอิงทางกฎหมาย (legal references) บทความที่แสดงความเห็นของนักนิติศาสตร์ คำพิพากษาของศาล (judicial decisions) ตลอดจนระเบียบปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาศึกษาวิจัยทางกฎหมาย (legal research) ในเชิงพรรณนา (discriptive method) และวิเคราะห์ (analytical method) เพื่อหาข้อสรุป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการในเรื่องของกลางในคดีอาญา โดยเฉพาะทำให้มองเห็นภาพรวมในการดำเนินงานของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับของกลาง กล่าวคือ นำบทบัญญัติที่ยังมีขอบเขตกว้างในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาทำการศึกษวิเคราะห์ กับแนวทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนซึ่งปรากฏในระเบียบของกรมตำรวจเอง หรือกล่าวอีกทางหนึ่งก็คือ นำความรู้ ภาคทฤษฎีมาศึกษาวิเคราะห์ คู่กับภาคปฏิบัติมันเอง

1.6.2 ทำให้ทราบถึงปัญหาและข้อจำกัดในทางกฎหมายในการดำเนินการเกี่ยวกับของกลางของพนักงานสอบสวน เพื่อเป็นแนวทางให้มีการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายให้เหมาะสม และเป็นธรรมแก่ประชาชนที่ถูกระงับข้อลสิทธิในทรัพย์สินของคนที่ถูก เป็นของกลางในคดีอาญา

1.6.3 เป็นแนวทางให้มีการพิจารณาหามาตรการที่รัดกุม มีให้ เกิดปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางของเจ้าพนักงาน และขจัดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐ

1.6.4 เป็นแนวทางต่อเอกสารงานวิจัยชั้นหลัง ทั้งในแง่รูปแบบและ เนื้อหาการวิจัย กล่าวคือ ในด้านรูปแบบ ย่อม เป็นแนวทางให้มีการวิจัยโดยศึกษาทั้งทางภาคทฤษฎีควบคู่ไปกับภาคปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้ เห็นปัญหาของ เรื่องที่ทำการศึกษามากกว่าการวิเคราะห์ เพียงเฉพาะ ด้วยทกฎหมายแต่ประการเดียว นอกจากนั้นการศึกษา เปรียบ เทียบกับกฎหมายต่างประเทศย่อม ทำให้ เห็นปัญหาของต่าง ประเทศ และมองปัญหาได้กว้างกว่าการศึกษาจำ เพาะของประเทศไทย

แต่ลาพัก ส่วนในแง่เนื้อหาการวิจัยนั้น ในเรื่องของกลางก็อาจมีผู้วิจัยอื่นหลังทำการศึกษาอย่าง
กว้างขวางต่อไป หรือจำกัดหัวข้อเพียงแค่วงจรของงานวิจัยชิ้นนี้ต่อไป ย่อมจะทำได้โดย
ไม่ยากนัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย